

อิทธิพลของการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนานำไปสู่การเกิดศิลปะวัฒนธรรมทางนาฏศิลป์ไทย

The influence of the Buddhist way of life led to the emergence of Thai dancing arts and culture

ศรัณย์พัชร ศรีเพ็ญ

นักวิชาการอิสระ

Sarunyaput Sripen

Independent Scholar

E-mail: toom_sripen@outlook.com

วันที่รับบทความ: 4 กรกฎาคม 2566; วันที่แก้ไขบทความ 28 กรกฎาคม 2566; วันที่ตอบรับบทความ: 1 สิงหาคม 2566

Received: July 4, 2023; Revised: July 28, 2023; Accepted: August 1, 2023

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาถือเป็นศาสนาที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของชาวไทยทุกภูมิภาคมาเป็นเวลาหลายศตวรรษส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนคนไทยตั้งแต่อดีต การดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบันมุ่งเน้นการแสวงหาความสุขของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นความสุขทางกายและความสุขทางใจ ทั้งนี้การดำเนินชีวิตชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาส่งผลต่อการเกิดนาฏศิลป์ไทยที่มุ่งเน้นความสุขทางกายและทางจิตใจในลักษณะต่างๆ ขึ้นอยู่กับบริบทพื้นที่ต่างๆของภูมิภาคของประเทศไทยนำไปสู่การเกิดขึ้นของศิลปะวัฒนธรรมทางนาฏศิลป์ที่ผู้เขียนจะนำเสนอประกอบด้วย ภาคเหนือ เป็นการการฟ้อนรำเทียนเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาตามทศนะของชาวล้านนาไทย เป็นต้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการการแสดงหมอลำกลอน ซึ่งในกลอนลำนั้นจะพบเห็นบทกลอนลำที่กล่าวการบูชาสิ่งอยู่เหนือมนุษย์อยู่ในรูปของการไหว้ขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นของพุทธศาสนา อาทิ พระพุทธเจ้า พระอริยสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ภาคกลาง เป็นลิเกชาตกซึ่งเป็นศิลปะการแสดงดั้งเดิม แฝงสาระคำสอนทางศาสนา และภาคใต้ เป็นมโนราห์ ซึ่งเป็นทั้งแสดงเป็นเรื่องราวและแสดงตามคติความเชื่อที่เป็นพิธีกรรม ในกรณีศึกษาศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นำโดยพระครูอดุลวีราคม เจ้าอาวาส วัดชลธาราวาส ตำบลตันหยงมัส อำเภอระแงง จังหวัดนราธิวาส เป็นต้น

คำสำคัญ : การดำเนินชีวิตตามหลักพุทธศาสนา, ศิลปะวัฒนธรรม, นาฏศิลป์ไทย

Abstract

Buddhism is considered a religion that has been important to the lives of Thai people in all regions for many centuries, affecting the lives of Thai people since the past. Living in

modern times focuses on the pursuit of happiness in life. Whether it's physical happiness and mental happiness. However, the way of living according to Buddhist principles has affected the birth of Thai dancing arts that focus on physical and mental happiness in various ways. Depending on the context, different areas of the region of Thailand lead to the emergence of artistic and dramatic arts that the author will present, consisting of the northern region, which is a candle dance to offer to the Lord Buddha according to the views of the Lanna Thai people, etc. The eastern region north It is a Mor Lam Klon performance. In that verse, you will find the verse that says the worship of superhuman beings in the form of praying for blessings from the sacred things that belong to Buddhism, such as the Buddha, the Noble Sangha in Buddhism. traditional performing arts Concealed the essence of religious teachings and the southern region as a manorah, which is both expressed as a story and based on beliefs that are rituals. In a case study of the Sunday Buddhist Study Center led by Phrakhru Adulvirakhom, the abbot of Chonlatharawat Temple, Tanyongmat Subdistrict, Rangae District, Narathiwat Province, etc.

Keywords: The way of life according to the principles of Buddhism, culture art, Thai dance

บทนำ

ศาสนาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาตั้งแต่ยุคแรกศาสนาเป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อขจัดความหวาดกลัวสิ่งต่างๆ ที่ล้อมรอบตัวของมนุษย์ คิดว่าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นมาจากการกระทำของผู้มีฤทธิ์มากกว่าตน เมื่อมนุษย์เริ่มเรียนรู้ธรรมชาติมากขึ้นและเกิดเป็นศาสนาที่มีเหตุผลเข้ามาเป็นแบบแผนและเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ความเชื่อศรัทธาในกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่างๆ ของแต่ละศาสนาก็กลายมาเป็นประเพณี วัฒนธรรมที่ทำสืบต่อกันมาเป็นระยะเวลายาวนาน สำหรับคนไทยแล้ว ศาสนาเป็นสถาบันสำคัญของสังคมไทยโดยยอมรับศาสนาพุทธ เป็นศาสนาสำคัญประจำชาติและเปิดโอกาสให้บุคคลนับถือศาสนาต่างๆ ได้โดยอิสระ ยอมให้ศาสนาสำคัญทั้งปวงตั้งอยู่ในประเทศไทยได้ เช่นศาสนาคริสต์ อิสลาม พราหมณ์ ฮินดู เป็นต้น แต่มีศาสนาพุทธเป็นจุดรวมจิตใจของคนไทยส่วนใหญ่ จึงได้ยึดหลักธรรมมาเป็นพื้นฐานของชีวิตเพื่อที่จะนำไปสู่ความมั่นคงของประเทศด้วย นอกจากศาสนาพุทธแล้ว ยังนำสิ่งที่มีคุณค่าของศาสนาอื่นมาผสมผสานกับหลักของศาสนาพุทธด้วย เช่น พิธีกรรมของพราหมณ์ในการตั้งศาลพระภูมิ การขึ้นบ้านใหม่ การเข้าร่วมทำกิจกรรมกับศาสนาอื่น โดยไม่ถือว่าเป็นการเสื่อมเสียหรือเป็นบาป ยอมรับการทำงานกับคนต่างศาสนาได้ไม่เป็นการอุปสรรคต่อการอยู่ร่วมกันของครอบครัว และยังให้การคุ้มครองป้องกันศาสนาและลัทธิความเชื่อทั้งหลาย

ที่ไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามหลักมงคล 38 ที่ว่าด้วยหลักธรรมที่ส่งผลต่อผู้ปฏิบัติจะมีจิตใจที่สะอาด บริสุทธิ์ บริบูรณ์ หมกติกเลส (พระมหาพิพัฒพงศ์ ฐิตธมโม., 2563)

พระพุทธศาสนาถือเป็นศาสนาที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของชาวไทยทุกภูมิภาคมาเป็นเวลาหลายศตวรรษส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนคนไทยจากอดีตตั้งแต่ครั้งสมัยสุโขทัยต่อเนื่องเรื่อยมาจนถึงยุคปัจจุบัน การดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนคนไทยยังคงยึดแนวปฏิบัติตามหลักธรรมของพุทธศาสนามาใช้ประกอบการดำเนินชีวิตมาอย่างต่อเนื่อง ปกติธรรมดาแล้วศาสนาก็เป็นเรื่องของชีวิตและสังคม ศาสนาเกิดขึ้นก็ด้วยชีวิตและสังคมนี้เองต้องการ เช่น อย่างน้อยชีวิตก็ต้องการศาสนาไว้บ่วงใจ หรือพูดอย่างรวบยอดก็คือ แก้อาทุกข์ทั้งหลาย และสังคมก็ต้องการศาสนา อย่างน้อยเพื่อให้มีหลักสำหรับให้คนทั้งหลายอยู่ร่วมกันด้วยดี มีความสงบเรียบร้อย เพราะฉะนั้น ศาสนาจึงเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับชีวิตและสังคม (ป. ปยุตโต, ออนไลน์) อย่างไรก็ตาม ศัพทว่าศาสนาก็ดี สังคมก็ดี ที่เราใช้กันอยู่และเข้าใจกันอยู่นั้น เป็นความหมายหรือศัพท์แบบสมัยใหม่ แม้แต่คำว่า "ศาสนา" ก็ใช้ไม่เหมือนกันทีเดียวกับคำเดิมที่พระพุทธเจ้าใช้ แม้จะมีแนวความหมายส่วนหนึ่งที่เหมือนกันอยู่เป็นแกน หรือเป็นหลักแล้ว ขยายความจากนั้นกว้างออกไป แต่คำว่า 'ศาสนา' ก็ยังไม่ห่างไกลนัก ส่วนคำว่า ชีวิตและสังคม รู้สึกว่าเป็นคำสมัยใหม่มากสักหน่อย โดยเฉพาะสังคมนี้ก็เป็นศัพท์ที่ใช้กันในสมัยปัจจุบัน ถ้าเราหันไปมองคำสอนของพระพุทธศาสนา ลองค้นดูคำว่า สังคม อยู่ที่ไหนกัน ก็มีบ้าง เช่น อย่างที่บอกว่า ทุกข์ พาเลหิ สงคโม สงคโม ก็คือ สังคม แต่คำสังคมในภาษาบาลี ท่านแปลว่าการไปอยู่รวม หรือการไปคบกัน (ป. ปยุตโต, ออนไลน์)

การดำเนินชีวิตและการดำรงชีวิตนับว่าเป็นเรื่องใหญ่ เพราะจะต้องต่อสู้กับปัญหานานัปการทั้งปัญหาการครองชีวิต ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และปัญหาสุขภาพอนามัย ซึ่งแต่ละคนก็มีปัญหาที่แตกต่างกันไปคนละหลายปัญหาชีวิตควรเป็นอยู่อย่างมีความสุข เมื่อคนที่เคยรู้จักคุ้นเคยเคยพบกัน คำถามประโยคที่สองหลังจากกล่าวคำว่า สวัสดิเป็นการทักทายคือ สบายดีไหม "คำว่าสบายดี" ในความหมายก็คือ มีความสุขเพราะมนุษย์โดยทั่วไปพากันแสวงหาความสุข ความสุขจึงเป็นเป้าหมายใหญ่ของชีวิต ความสุขมีทั้งสุขแบบโลก และสุขแบบธรรม สุขแบบโลกเป็นความสุขของชาวโลก หรือชาวบ้านซึ่งได้แก่พวกคฤหัสถ์ หรือฆราวาสจะมีส่วนสุขแบบธรรมเป็นความสุขเกิดจากมานสมบัติ และภาวะที่ไม่มีกิเลส หรือปราศจากความทุกข์ทางใจ การดำเนินชีวิตชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาส่งผลกระทบต่อการศึกษาไทยในแขนงต่างๆ ขึ้นอยู่กับบริบทพื้นที่ต่างๆ ของภูมิภาคของประเทศไทย ที่ผู้เขียนจะนำเสนอในรายละเอียดในบทความทางวิชาการฉบับนี้

องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเรื่องการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา

การดำเนินชีวิตของคนเรานั้น ในความหมายหนึ่งก็คือ การบริโภค การเสพ หรือใช้ประโยชน์จาก สิ่งต่างๆ การใช้เวลาเป็นนัย เป็นส่วนหนึ่งของการรู้จักบริโภค ซึ่งเป็นความหมายอย่างหนึ่งของการดำเนินชีวิต เป็นคนเราที่จะเป็นอยู่อย่างนั้นจะต้องดำเนินชีวิตเป็น คือรู้จักดำเนินชีวิตนั่นเอง ถ้าใครรู้จักดำเนินชีวิต ชีวิตนั้นก็จะเป็นชีวิตที่ดีงาม เป็นชีวิตที่พัฒนาเจริญก้าวหน้า ประสบประโยชน์สุข แต่ถ้าดำเนินชีวิตไม่เป็นก็มีแต่ขาดทุนและประสบกับความทุกข์และความเสื่อม ฉะนั้นจะต้องรู้จักดำเนินชีวิต หรือดำเนินชีวิตเป็นในบรรดา กิจกรรมทั้งหลายของการดำเนินชีวิตเป็นนัย อันหนึ่งก็คือ การใช้เวลาเป็น การดำเนินชีวิตเป็นนี้ เป็นหลักที่สำคัญ ก็เลยจะขอพูดถึงเรื่องการดำเนินชีวิตเป็นเสียด้วยเพื่อให้เห็นองค์รวม เพราะในยุคนี้เราถนัดเรื่องความคิดเกี่ยวกับองค์รวม การใช้เวลาเป็นนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่ง หรือเสี้ยวหนึ่งของการดำเนินชีวิตเป็น ถ้าเราจะทำให้ได้ประโยชน์ครบถ้วนจะต้องมองเห็นองค์รวมของการดำเนินชีวิตเป็นนั้น เพราะจะต้องต่อสู้กับปัญหาน้อยใหญ่นานัปการ ทั้งปัญหาการครองชีวิต ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และปัญหาสุขภาพอนามัย ซึ่งแต่ละคนก็มีปัญหาที่แตกต่างกันไปคนละหลายปัญหา ชีวิตควรเป็นอยู่อย่างมีความสุข เมื่อคนที่เคยรู้จักคุ้นเคยเคยพบกัน คำถามประโยคที่สองหลังจากกล่าวว่า สวัสดิ์เป็นการทักทายคือ สบายดีไหม “คำว่าสบายดี” ในความหมายก็คือ มีความสุขเพราะมนุษย์โดยทั่วไปพากันแสวงหาความสุข ความสุขจึงเป็นเป้าหมายใหญ่ของชีวิต ความสุขมีทั้งสุขแบบโลก และสุขแบบธรรม สุขแบบโลกเป็นความสุขของชาวโลก หรือชาวบ้านซึ่งได้แก่พวกคฤหัสถ์ หรือฆราวาสจะพึงมีส่วนสุขแบบธรรมเป็นความสุขเกิดจากฌานสมบัติ และภาวะที่ไม่มีกิเลส หรือปราศจากความทุกข์ทางใจ หลักธรรมที่ผู้เขียนจะนำเสนอมีดังต่อไปนี้

1.1 มงคลสูตร : หลักพุทธธรรมที่สนับสนุนการอยู่ร่วมกันของประชาชนในสังคมปัจจุบัน มนุษย์เราจะมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยปราศจากหลักธรรมหรือคุณธรรมย่อมไม่ได้ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมจะต้องกินและต้องบริโภค การทำมาหากินของมนุษย์นั้นเป็นการแสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเอง ประกอบกับธาตุแท้ของมนุษย์นั้นมักง่ายเห็นแก่ตัว ชอบเอารัดเอาเปรียบผู้อื่นหากมนุษย์ขาดหลักธรรมหรือคุณธรรมประจำใจแล้ว การดำรงชีวิตจะต้องมีการกระทบกระทั่ง ทะเลาะวิวาทหว่านล้อมถึงกับรบราฆ่าฟันทำศึกสงครามกันได้ แต่อย่างไรก็ตามเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ได้รับการฝึกอบรมสั่งสอนในด้านคุณธรรม ศีลธรรมกันมาเป็นเวลาช้านานแล้วจึงทำให้บุคคลมีความสำนึกในศีลธรรมจริยธรรมอยู่ในใจ เหตุการณ์รุนแรงต่างๆ จึงเกิดขึ้นได้ยาก การนำเอาหลักธรรมไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตมีหลายวิธี คือ อาจจะเริ่มต้นด้วยหลักธรรมข้อใดข้อหนึ่ง แล้วยึดถือปฏิบัติ ซึ่งอาจนำหลักการปฏิบัติตามหัวใจสำคัญของพุทธศาสนาตามหลักมงคล 38 มงคล คือ เหตุแห่งความสุข ความก้าวหน้าในการดำเนินชีวิต ซึ่งพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ให้พุทธศาสนิกชนได้พึงปฏิบัติ นำมาจากบทมงคลสูตรที่พระพุทธเจ้าตรัสตอบปัญหาเทวดาที่ถามว่า คุณธรรมอันใดที่ทำให้ชีวิตประสบความเจริญหรือมี “มงคลชีวิต” ซึ่งมี 38 ประการ (บุญมา จิตจรัส, 2533, หน้า 47)

หลักธรรมที่เป็นหัวใจสำคัญของชาวพุทธศาสนิกชนคือ เบญจศีลหรือศีล และเบญจธรรม 5 นั้นเป็นเครื่องบ่งชี้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยสามารถแบ่งการประพฤติปฏิบัติได้เป็น 5 ข้อที่สามารถจำแนกความเป็นมนุษย์และสัตว์ได้อย่างชัดเจนได้ดังต่อไปนี้

1.2 เบญจศีล คือการรักษาควบคุมกายหรือข้อห้ามไม่ให้กระทำความผิด ประกอบด้วย 1. ตั้งใจงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ : ซึ่งโดยปกติของมนุษย์แล้วเราจะไม่ฆ่าแกงกันเอง นั่นเป็นสิ่งที่มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์ อาทิ เสือ หรือสิงโต ที่เวลาหิวก็จะไล่ล่าสัตว์อื่นเพื่อนำมาเป็นอาหารทันที นั่นจึงทำให้เราสามารถแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างคนกับสัตว์ได้อย่างชัดเจน 2. ตั้งใจงดเว้นจากการลักขโมย : โดยปกติของมนุษย์แล้วจะไม่คิดขโมย หรือลักทรัพย์สินของใคร ไม่ว่าสิ่งนั้นจะเป็นรูปธรรมจับต้องได้ หรือสิ่งที่เป็นนามธรรมจับต้องไม่ได้ เพราะมนุษย์มีความรอบรู้ในเรื่องของ กรรมสิทธิ์ ว่านั่นของเรา ว่านี่ของเรา แต่กับสัตว์เดียรฉานนั้นไม่รู้ ยกตัวอย่าง เวลาที่สุนัขกำลังเห็นแมวกินปลาอยู่ ถ้ามันมีความคิดที่อยากได้มันก็จะเข้าไปแย่งเลยทันที ฉะนั้น ถ้าใครลักขโมย หรือจี้ปล้นทรัพย์สินของคนอื่นก็แสดงว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของเขาได้สูญเสียไปแล้ว 3. ตั้งใจงดเว้นจากการประพฤติดินในกาม : มนุษย์เป็นผู้ที่รู้จักควบคุมความต้องการของตัวเอง รู้ถูกผิด รู้ว่าอะไรควร อะไรไม่ควร ซึ่งแตกต่างจากสัตว์ อาทิ เมื่อสุนัขเพศผู้ถึงคราวที่ฮอร์โมนเพศทำงาน มันจะเข้าไปกัดเพื่อแย่งตัวเมียจากตัวผู้ตัวอื่น แต่มนุษย์ปกติกลับไม่ประพฤดิเช่นนั้น 4. ตั้งใจงดเว้นจากการพูดเท็จ พูดคำหยาบ คำส่อเสียด เพ้อเจ้อ : โดยธรรมชาติของมนุษย์แล้วจะไม่หลอกลวง และเบียดเบียนซึ่งกันและกันด้วยวาจา หรือคำพูด ซึ่งแตกต่างจากสัตว์ อาทิ สุนัขที่อยู่ในบ้าน เมื่อมีสุนัขตัวอื่น หรือมนุษย์คนอื่นเดินผ่านมา มันจะส่งเสียงเห่าในทันที แต่มนุษย์เราโดยปกติไม่ได้เป็นเช่นนั้น ที่อยู่ดีๆ เราจะด่า หรือว่าใครโดยไม่มีเหตุอันสมควร และ 5. ตั้งใจงดเว้นจากดื่มสุรา : ตามปกติ สัตว์ใหญ่จะมีพลังกำลังมากกว่ามนุษย์ แต่มันบังคับทิศทางการเคลื่อนที่ไม่ค่อยได้ เพราะไม่มีสติสำหรับควบคุม ดังนั้น สัตว์จึงไม่สามารถเป็นกำลังกายที่เกิดเป็นคุณงามความดี หรือการช่วยเหลือผู้อื่นได้ ผิดกันกับมนุษย์ มนุษย์มีสติสัมปชัญญะที่จะควบคุมการกระทำของตัวเอง ทำให้สามารถนำพลังกำลัง หรือกำลังกายที่เรามีเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น หรือกระทำความคุณงามความดีได้อย่างมากมาย แต่เมื่อใดที่มนุษย์ดื่มสุรา หรือของมึนเมาเข้าไป ก็จะทำให้ตนเองนั้นขาดสติ ขาดความยับยั้งชั่งใจจนก่อให้เกิดการประพฤติดินในสิ่งที่เลวร้ายได้ ซึ่งศีลข้อที่ 5 นี้เป็นข้อที่สำคัญที่สุด เพราะคนที่ขาดสติสามารถกระทำความชั่ว รวมไปถึงการประพฤติดินในศีลข้ออื่นๆ ได้อีกด้วย (sanook.com, online) นอกจากนั้นชีวิตมนุษย์เราเมื่อมีศีลไว้คอยเตือนสติในการดำเนินชีวิตประจำวันแล้ว ยังควรจะมีหลักธรรมอีกหลักหนึ่งที่ใช้เป็นเครื่องกำหนดวิธีการดำเนินชีวิตให้เกิดความสุขของตนเองและชุมชน นั่นคือ เบญจธรรม เป็นหลักธรรมที่ควรปฏิบัติมี 5 ประการ ได้แก่ 1. เมตตากรุณา คือ บุคคลใดที่มีเมตตาอย่าอ้อมไม่ฆ่า หรือเบียดเบียนสัตว์ ด้วยรู้ว่าทุกชีวิตย่อมมีความรักตัวกลัวตายเช่นเดียวกับเรา ทำให้ไม่ผิดศีลในข้อที่ 1, 2. สัมมาอาชีวะ คือ ประกอบอาชีพที่สุจริตมีรายได้ รู้จักใช้จ่าย และที่สำคัญรู้จักคำว่าพอดี และมีหิริโอตตปปะ คือ ความละอาย และเกรงกลัวต่อผลของบาป จึงทำให้ไม่ผิดศีลข้อที่ 2, 3. ความสำรวมอินทรีย์ คือ ระมัดระวัง ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ทำให้ ความ

ใครในกามคุณ คือ การติดในรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส ลดน้อยลง เมื่อความสำรวมเกิดขึ้น จึงทำให้ไม่ผิดศีลข้อที่ 3, 4. ความซื่อสัตย์ คือ การพูดความจริง เป็นสิ่งที่ทำให้ไม่เกิดการมุสาวาท ทำให้ไม่ผิดศีลข้อที่ 4, และ 5. สติ คือ การรู้สึกตัว ซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายกุศล ทำให้ชีวิตไม่ประมาท เพราะรู้ว่าอะไรดี อะไรชั่ว ทำให้ไม่เผลอกลัวกับสิ่งที่จะทำให้ชีวิตตกต่ำ เช่น สุราเมื่อคนดื่มกินก็ทำให้มีเมามาและขาดสติ การมีสติจึงทำให้ไม่ผิดศีลข้อที่ 5 ในความเป็นจริงแล้วสำหรับพุทธศาสนิกชนนั้นยังมีหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาอีกจำนวนมากเลยทีเดียว ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตที่ผู้เขียนไม่ได้นำมาอธิบายไว้ในบทความนี้

2. องค์ความรู้เกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทย

นาฏศิลป์ คือ การร่ายรำที่มนุษย์ได้ปรุงแต่งจากลีลาตามธรรมชาติให้สวยงามสดงดงาม โดยมีดนตรีเป็นองค์ประกอบในการร่ายรำ นาฏศิลป์ของไทย แบ่งออกตามลักษณะของรูปแบบการแสดงเป็นประเภทใหญ่ ๆ 4 ประเภท (นาฏศิลป์ไทย, ออนไลน์) คือ

2.1 โขน เป็นการแสดงนาฏศิลป์ชั้นสูงของไทยที่มีเอกลักษณ์ คือ ผู้แสดงจะต้องสวมหัวที่เรียกว่าหัวโขน และใช้ลีลาท่าทางการแสดงด้วยการเดินไปตามบทพากย์ การเจรจาของผู้พากย์และตามทำนองเพลงหน้าพาทย์ที่บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ เรื่องที่นิยมนำมาแสดง คือ พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ แต่งการเลียนแบบเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ที่เป็นเครื่องต้น เรียกว่าการแต่งกายแบบ "ยี่นเครื่อง" มีจารีตขั้นตอนการแสดงที่เป็นแบบแผน นิยมจัดแสดงเฉพาะพิธีสำคัญได้แก่ งานพระราชพิธีต่าง ๆ

2.2 ละคร เป็นศิลปะการร่ายรำที่เล่นเป็นเรื่องราว มีพัฒนาการมาจากการเล่านิทาน ละครมีเอกลักษณ์ในการแสดงและการดำเนินเรื่องด้วยกระบวนลีลาท่ารำ เข้าบทร้อง ทำนองเพลงและเพลงหน้าพาทย์ที่บรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ มีแบบแผนการเล่นที่เป็นทั้งของชาวบ้านและของหลวงที่เรียกว่า ละครโนราชาตรี ละครนอก ละครใน เรื่องที่นิยมนำมาแสดงคือ พระสุธน สังข์ทอง คาวิ อิเหนา อุนรุท นอกจากนี้ยังมีละครที่ปรับปรุงขึ้นใหม่อีกหลายชนิด การแต่งกายของละครจะเลียนแบบเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ เรียกว่า การแต่งการแบบยี่นเครื่อง นิยมเล่นในงานพิธีสำคัญและงานพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์

2.3 รำและระบำ เป็นศิลปะแห่งการร่ายรำประกอบเพลงดนตรีและบทขับร้อง โดยไม่เล่นเป็นเรื่องราว ในที่นี้หมายถึงรำและระบำที่มีลักษณะเป็นการแสดงแบบมาตรฐาน ซึ่งมีความหมายที่จะอธิบายได้พอสังเขปดังนี้

2.3.1 รำ หมายถึง ศิลปะแห่งการร่ายรำที่มีผู้แสดง ตั้งแต่ 1-2 คน เช่น การรำเดี่ยว การรำคู่ การรำอาวุธ เป็นต้น มีลักษณะการแต่งการตามรูปแบบของการแสดง ไม่เล่นเป็นเรื่องราวอาจมีบทขับร้องประกอบการรำเข้ากับทำนองเพลงดนตรี มีกระบวนท่ารำ โดยเฉพาะการรำคู่จะต่างกับระบำ เนื่องจากท่ารำจะมีความเชื่อมโยงสอดคล้องต่อเนื่องกัน และเป็นบทเฉพาะสำหรับผู้แสดงนั้น ๆ เช่น รำเพลงช้าเพลงเร็ว รำแม่บท รำเมขลา – รามสูร เป็นต้น

2.3.2 ระเบียบ หมายถึง ศิลปะแห่งการรำรำที่มีผู้เล่นตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีลักษณะการแต่งการคล้ายคลึงกัน กระบวนท่ารำรำคล้ายคลึงกัน ไม่เล่นเป็นเรื่องราว อาจมีบทขับร้องประกอบการรำเข้าทำนองเพลงดนตรี ซึ่งระเบียบมาตรฐานมักบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์ การแต่งการนิยมแต่งกายยืนเครื่องพระนาง-หรือแต่งแบบนางในราชสำนัก เช่น ระเบียบสืบท ระเบียบดาภิหาร ระเบียบเป็นต้น

2.4 การแสดงพื้นเมือง เป็นศิลปะแห่งการรำรำที่มีทั้งรำ ระเบียบ หรือการละเล่น ที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนตามวัฒนธรรมในแต่ละภูมิภาค ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นภูมิภาคได้ 4 ภาค ดังนี้

2.4.1 การแสดงพื้นเมืองภาคเหนือ เป็นศิลปะการรำ และการละเล่น หรือที่นิยมเรียกกันทั่วไปว่า "ฟ้อน" การฟ้อนเป็นวัฒนธรรมของชาวล้านนา และกลุ่มชนเผ่าต่าง ๆ เช่น ชาวไต ชาวลื้อ ชาวยอง ชาวเขิน เป็นต้น ลักษณะของการฟ้อน แบ่งเป็น 2 แบบ คือ แบบดั้งเดิม และแบบที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ แต่ยังคงมีการรักษาเอกลักษณ์ทางการแสดงไว้คือ มีลีลาท่ารำที่เข้มข้น อ่อนช้อยมีการแต่งกายตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สวยงามประกอบกับการบรรเลงและขับร้องด้วยวงดนตรีพื้นบ้าน เช่น วงสะล้อ ซอ ซึง วงปี่จู้ วงกลองแวง เป็นต้น โอกาสที่แสดงมักเล่นกันในงานประเพณีหรือต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง ได้แก่ ฟ้อนเล็บ ฟ้อนเทียน ฟ้อนครุฑ ฟ้อนสาวไหมและฟ้อนเจิง

2.4.2 การแสดงพื้นเมืองภาคกลาง เป็นศิลปะการรำรำและการละเล่นของชนชาวพื้นบ้านภาคกลาง ซึ่งส่วนใหญ่มีอาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรม ศิลปะการแสดงจึงมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและเพื่อความบันเทิงสนุกสนาน เป็นการพักผ่อนหย่อนใจจากการทำงาน หรือเมื่อเสร็จจากเทศกาลฤดูเก็บเกี่ยว เช่น การเล่นเพลงเกี่ยวข้าว เต้นกำรำเคียว รำโทนหรือรำวง รำเถิดทอง รำกลองยาว เป็นต้น มีการแต่งกายตามวัฒนธรรมของท้องถิ่น และใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้าน เช่น กลองยาว กลองโทน ฉิ่ง ฉาบ กรับ และโหม่ง

2.4.3 การแสดงพื้นเมืองภาคอีสาน เป็นศิลปะการรำและการละเล่นของชาวพื้นบ้านภาคอีสาน หรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย แบ่งได้เป็น 2 กลุ่มวัฒนธรรมใหญ่ ๆ คือ กลุ่มอีสานเหนือ มีวัฒนธรรมไทยลาวซึ่งมักเรียกการละเล่นว่า "เซิ้ง ฟ้อน และหมอลำ" เช่น เซิ้ง เซิ้งสวิง ฟ้อนภูไท ลำกลอนเกี่ยว ลำเต้ย ซึ่งใช้เครื่องดนตรีพื้นบ้านประกอบ ได้แก่ แคน พิณ ซอ กลองยาว อีสาน ฉิ่ง ฉาบ ฆ้อง และกรับ ภายหลังเพิ่มเติมโปงลางและโหวดเข้ามาด้วย ส่วนกลุ่มอีสานใต้ได้รับอิทธิพลไทยเขมร มีการละเล่นที่เรียกว่า เรือม หรือ เรือม เช่น เรือมลูดอันเร หรือรำกระบสบาก รำกระโน้บตึงตึง หรือระบำตึกแตง ตำข้าว รำอาโย หรือรำตัด หรือเพลงอีแซวแบบภาคกลางวงดนตรี ที่ใช้บรรเลง คือ วงมโหรีอีสานใต้ มีเครื่องดนตรี คือ ซอด้วง ซอด้วง ซอคร่ำ เอก กลองกันตรึม พิณ ระนาด เอกไม้ ปี่สไน กลองรำมะนาและเครื่องประกอบจังหวะ การแต่งกายประกอบการแสดงเป็นไปตามวัฒนธรรมของพื้นบ้าน ลักษณะท่ารำและท่วงทำนองดนตรีในการแสดงค่อนข้างกระชับ รวดเร็ว และสนุกสนาน

2.4.4 การแสดงพื้นเมืองภาคใต้ เป็นศิลปะการรำและการละเล่นของชาวพื้นบ้านภาคใต้แบ่งตามกลุ่มวัฒนธรรมได้ 2 กลุ่มคือ วัฒนธรรมไทยพุทธ ได้แก่ การแสดงโนรา หนังตะลุง เพลงบอก เพลงนา และ

วัฒนธรรมไทยมุสลิม ได้แก่ ร้องเง้ ซำแปง มะโย่ง (การแสดงละคร) ลิเกฮูลู (คล้ายลิเกภาคกลาง) และซิดะ มีเครื่องดนตรีประกอบที่สำคัญ เช่น กลองโนรา กลองโพน กลองปัด โทน ทับ กรับพวง โหม่ง ปี่กาหลอ ปี่ไหน รำมะนา ไวโอลิน อักคอร์เดียน ภายหลังได้มีระบำที่ปรับปรุงจากกิจกรรมในวิถีชีวิต ศิลปต่างๆ เช่น ระบำร่อน แต่ การรียาง ปาเต๊ะ เป็นต้น

อิทธิพลของการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนาต่อการเกิดศิลปะวัฒนธรรมทางการแสดงนาฏศิลป์ไทย

สำหรับบทความฉบับนี้ ผู้เขียนขอนำเสนอในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมกับการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน ซึ่งการดำเนินชีวิตและการดำรงชีวิตนับว่าเป็นเรื่องใหญ่ มุ่งเน้นการแสวงหาความสุขของชีวิต ไม่ว่าจะเป็นความสุขทางกายและความสุขทางใจ การดำเนินชีวิตชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาส่งผลต่อการเกิดนาฏศิลป์ไทยที่มุ่งเน้นความสุขทางกายและทางจิตใจในลักษณะต่างๆ ขึ้นอยู่กับบริบทพื้นที่ต่างๆ ของภูมิภาคของประเทศไทย ที่ผู้เขียนจะนำเสนอประกอบด้วย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ภาคเหนือ

ภาคเหนือเป็นภูมิภาคที่มีบริบทพื้นที่เป็นภูเขาอากาศเย็นสบายผู้คนมีอุปนิสัยที่เอื้อกเย็นการแสดงนาฏศิลป์ทางภาคเหนือจึงมีลักษณะที่เชื้อช้า ลีลาอ่อนช้อย การแสดงดนตรี การละเล่น การฟ้อนรำ ศิลปะของล้านนาไทยมีมากมายที่เอื้อต่อศาสนา เช่น เครื่องแห่ดนตรี กลองปุมมั้ง หรือ กลองเต่งเง็ง เครื่องประโคมของมอญโบราณ ที่ล้านนาไทยนำมาเป็นเครื่องแห่ของตนเองในยุคต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน กลองแวงหรือกลองตึงโงง ใช้แห่ประโคมในคราวมีงานฉลอง ใช้เป็นดนตรีประกอบการรำรำฟ้อนเทียน ซึ่งเป็นการฟ้อนเพื่อเป็นพุทธบูชาตามทัศนะของชาวล้านนาไทย (ศราวุธ จันทระขำ และ อนุกุล วิจารณ์สุขสมบูรณ์, 2563) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การแสดงฟ้อนรำเทียน

ที่มา : หนังสือวิพิธทัศนา,สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ (2542,52)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานเป็นภูมิภาคที่ราบสูง เน้นความสนุกสนาน ร่าเริง จึงปรากฏความสนุกสนานกว่าภูมิภาคอื่นๆ ภาคอีสานมีนาฏศิลป์ท้องถิ่นที่เกิดจากอิทธิพลของพระพุทธศาสนาอยู่มากมายหลายประเภทที่ผู้เขียนพอจะอธิบายได้มักจะเกี่ยวข้องกับการบูชาสิ่งอยู่เหนือมนุษย์อยู่ในรูปของการไหว้วอนขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นของพุทธศาสนา อาทิ พระพุทธเจ้า พระอริยสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ดังจะปรากฏในกลอนลำของศิลปินอีสานนำมาใช้ประกอบการแสดง ดังเช่นที่หมอลำกลอนนำมาเอ่ยร้องเพื่อยกอ้อยอครู ยกตัวอย่าง “สาธุเด้อข้าสียอมือไหว้คุณครูทุกเหล่า คุณพระพุทธเจ้าให้มาคุ้มเหลื่อมง่า คุณพระธรรมพระสงฆ์พร้อมอาจารย์พร้อมพรา่ ข้าล้ามือนี้ดีขึ้นสิ้นเขา ออกปากเว้าให้มีผู้เกรงขาม เขาสีกามหรือทักอย่ามีทางปลั่ง หวังเด้อพ่อสิดัดหัวคุณครูสอนสั่ง คายได้ยกขึ้นตั้งอย่าหวังถ่อนว่าสินีเกิดชาตินี้ชีวิตคือความฝัน ความสำคัญคือเงินตราอันนางขอสู้ ครูเอ๋ยอย่าสินีไกลห่างทางวิชาอาคมให้คนลุ่มเป็นให้มาดิงจ่อง น้าวขวาชายแก่งวี นะบาดนี้ส้อมอ่านคุณครู สาธุเด้อครูหลวงนั่งเก้าครูเค้าให้นั่งหัว กำฝ่ายขวาสีถือดาวดาบกำกำผายหน้า สีถือเมฆาก้ามฝ่ายตา สีถือกอยกงแก้วผู้ข่าก้าไม้แล้วขึ้นสู่ห้วงนาง ทางขวาช่ายกินมือฟ้อนแอ่น พอเสียงแคนเป่าจันผินฝ่ายล่องลง พวกอย่าซังเห็นบ่พวมมา เทวดาอารักษ์คักแล้วมาแล้วมาเป็นแถวเป็นชั้น เบ่งเฟ้นมานำกันอ้อจุ่มชุมใหญ่ มาเด้อเทพถ่อนไถลงมาเล่นคัง ปางผู้ข้าว่างหัวคิอิทธิพล มาบันดลหัวใจให้เลื่อนไหลคือน้ำตามทีวรณ์มานี้ประนมกรไว้ก่อน ประนมกรใส่ท่านผู้มาแย่งแข่งขัน ว่าสำนัสนิมแนมนมนำ นมน่านกผ่อง นมน่าน้ำอาย สายตาน้องสีแนมน้ำบ่าวหมอลำบ่จ้องสีมองได้แต่ตา คันสุพักเล็กฟ้าเบียดเบิกสงศรี แแนวผู้ตีควร

คิดให้ห็นตรงครองเรือนเคื่องใส่ฟ้าดิฉันลาไปก่อน ขออวยพรถือนี้เด้อพื่อย้ายหน่วยนาง” หรือ “โอ้ละน้อ... ละว่าสาธุ สาธุ พุทธรัตนัง ธรรมรัตนัง สังฆรัตนัง ละคุณแก้วสามประการ คุณบิดามารดา ละคุณครูบา อาจารย์ สาธุเด้อให้มาปกมาบังให้มาบังมาเลื่อม ยามล้าไว้ โอ้ยละน้อ... นวล นวลเอ๋ย...แม่นวานอนนาย สาธุเด้อ ขำจักยกมือน้อม ชูลีกรวอนแอ่ว ขอให้สามหน่วยแก้ว มากุ่มเลื่อมบัง คุณพระพุททะกะให้มาอยู่หลัง คุณพระ ธรรมกะให้มาอยู่หน้า สาธุเด้อผู้เข้าอยู่กลาง พระบางอยู่เกล้าคุณพระสังฆราชเจ้าให้มาคุ้มเลื่องงำ....” นอกจากนั้นภาคอีสานเองก็ยังมี การแสดงที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับพุทธศาสนาทั้งที่เป็นประเพณีทาง พระพุทธศาสนา อาทิ การสวดสารภัญญะ ในเทศกาลเข้าพรรษา โดยเฉพาะหมอลำกลอนทุกคนที่มีการยกอ้อ ยอครูจะต้องกล่าวถึงหรือไหว้วอนขอพรจากสิ่งที่อยู่สูงขึ้นไปกว่ามนุษย์ เพื่อให้การแสดงนั้นสำเร็จลุล่วงไป ด้วยดี หรือในบางกลอนลำก็กล่าวถึงพระพุทธเจ้าทั้ง 5 พระองค์กันเลยทีเดียว ยกตัวอย่าง “โอ้ละน้อ....แล้ว สาธุๆ พุทธรัตนัง ธรรมรัตนัง สังฆรัตนัง แล้ว กุณสันโธ โจนาคมน โกสสะโป โคตะโม พระศรีอริยเมตไตรโย ล้วนแต่หน่อพุทธโธ ให้มาปกให้มาบัง ให้มาบังให้มาเลื่อม ยามล้าไว้.....” (หมอลำลิ่วลี้, ออนไลน์) นาฏศิลป์ ภาคอีสานที่ได้รับอิทธิพลมาจากพุทธศาสนาอีกประเภทหนึ่ง คือ การฟ้อนภูไทสกลนคร กล่าวคือการเพื่อบูชา พระธาตุเชิงชุมซึ่งเป็นพระธาตุคู่บ้านคู่มืองของจังหวัดสกลนคร ผู้ฟ้อนจะเป็นผู้หญิงทั้งหมด ท่วงท่าลีลาการ ฟ้อนสวยงามอ่อนช้อย การแต่งกายตามแบบสตรีชาวภูไทสกลนคร และมีการสวมเล็บยาวในการฟ้อนรำ ดัง ภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การแสดงหมอลำกลอน

ที่มา : หนังสือวิพิธศนา,สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ (2542 : 55)

ภาคกลาง

ภาคกลางได้ชื่อว่าข้าวอันน้ำของไทย มีภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำหลายสายเหมาะแก่การกสิกรรม ทำนา ทำสวน ผู้คนมีความ เป็นอยู่ที่สุขสบาย จึงมีเวลาที่จะคิดประดิษฐ์หรือสร้างสรรค์สิ่งที่สวยงามได้มาก และมีการเล่นรื่นเริงในโอกาสต่างๆ มากมาย ทั้งตามฤดูกาล ตามเทศกาลและตามโอกาสที่มีงานรื่นเริง ภาคกลางเป็นที่รวมของศิลปวัฒนธรรม การแสดงจึงมีการถ่ายทอดสืบต่อกันและพัฒนาดัดแปลงขึ้นเรื่อยๆ และออกมาในรูปแบบของ ขนบธรรมเนียมประเพณี และการประกอบอาชีพ เช่น เต้นกำรำเคียว เพลงเกี่ยวข้าว เพลงเรือ เพลงฉ่อย เพลงอีแซว ลิเก ลำตัด กลองยาว เกิดเหิง เป็นต้น บางอย่างกลายเป็นการแสดงนาฏศิลป์แบบฉบับไปก็มี เช่น รำวง และเนื่องจากเป็นที่รวมของศิลปะนี้เอง ทำให้คนภาคกลางรับการแสดง ของท้องถิ่นใกล้เคียงเข้าไว้หมด แล้วปรุงแต่งตามเอกลักษณ์ของภาคกลาง คือการร่ายรำที่ใช้มือ แขนและลำตัว เช่น โขน ละครชาตรี ละครนอก ละครใน ลิเก หุ่น หนังใหญ่ เป็นต้น ส่วนการแสดงนาฏศิลป์ของภาคกลางที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนานั้น ผู้เขียนขอเสนอคือ “ลิเกชาดก” ซึ่งลิเกชาดก เป็นศิลปะการแสดงดั้งเดิม แฝงสาระคำสอนทางศาสนา การแสดงลิเกเองก็เป็นศิลปะการแสดงอย่างหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์ของคนไทยในพื้นที่ภาคกลาง ปัจจุบันรูปแบบเนื้อหาการแสดงลิเกถูกปรับเปลี่ยนให้มีหลากหลายมากขึ้น ตามโอกาสและความสนใจของผู้ชม ทำให้เนื้อหาดั้งเดิมที่เป็นเรื่องทางศาสนา หรือเรื่องชาดกได้รับความนิยมน้อยลง วัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร จึงจัดประกวดการแสดงลิเกชาดกขึ้น เพื่อสืบสานศิลปวัฒนธรรมอันดีงามเหล่านี้ให้คงอยู่จากรุ่นสู่รุ่นต่อไป ท่วงท่าการขับร้อง การร่ายรำอย่างอ่อนช้อยงดงาม ของการแสดงลิเกชาดกเรื่องพระเวสสันดร ในตอน ชูชกขอสองกุมาร แสดงโดยคณะลิเกพรคชาพันธ์ ที่เป็นกลุ่มนักเรียน นักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง เป็นหนึ่งในคณะลิเกที่ร่วมการประกวดลิเกชาดกเฉลิมพระเกียรติฯ ถวายพระราชทานสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประจำปี 2561 การจัดการประกวดในปีนี้ วัดประยุรวงศาวาสวรวิหารจัดขึ้นต่อเนื่องเป็นปีที่ 2 เป้าหมายหลัก เพื่อเป็นช่องทางปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน ผ่านเนื้อหาเรื่องชาดก ที่เป็นคำสอนในพุทธศาสนา นอกจากจะเป็นประโยชน์กับผู้รับชมแล้ว ยังเป็นผลดีกับนักแสดงเองด้วย (กขวรรณ ปักศรีก, ออนไลน์) ดังแสดงภาพการแสดงนาฏศิลป์ ลิเก ในภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การแสดงลิเกชาดก

ที่มาภาพ : <https://www.pptvhd36.com/news/>

ภาคใต้

ภาคใต้โดยทั่วไปภาคใต้มีอาณาเขตติดกับทะเลฝั่งตะวันตกและตะวันออก ทางด้านใต้ติดกับมลายู ทำให้รับวัฒนธรรมของมลายูมาบ้าง ประชากรจึงมีชีวิตความเป็นอยู่ ขนบธรรมเนียมประเพณีและบุคลิกบางอย่างที่คล้ายคลึงกันคือ พูดเร็ว อุบิสัยว่องไว ตัดสินใจ รวดเร็ว เด็ดขาด มีอุปนิสัยรักพวกพ้อง รักถิ่นที่อยู่อาศัย และศิลปวัฒนธรรมของตนเอง จึงมีความพยายามที่จะช่วยกันอนุรักษ์ไว้จนสืบมาจนถึงทุกวันนี้ การแสดงของภาคใต้มีลีลาท่ารำคล้ายกับการเคลื่อนไหวของร่างกายมากกว่าการฟ้อนรำ ซึ่งจะออกมาในลักษณะกระตุ้นอารมณ์ให้มีชีวิตชีวาและสนุกสนาน เช่น โนรา หนังตะลุง รองเง็ง ตารีกีปัส เป็นต้น ด้วยเหตุที่ภาคใต้เป็นภาคที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซีย และเป็นดินแดนที่ติดทะเล ทำให้เกิดการผสมผสานทั้งทางศาสนา วัฒนธรรม และอารยธรรมจากกลุ่มชนหลายเชื้อชาติ เกี่ยวโยงถึงศาสนาและพิธีกรรม จนทำให้นาฏศิลป์ และดนตรีในภาคใต้มีลักษณะที่เป็นเครื่องบันเทิงทั้งในพิธีกรรม และพิธีชาวบ้าน รวมทั้งงานรื่นเริงโดยมีลักษณะการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ คือมีจังหวะที่เร่งเร้า กระฉับกระเฉง ผิดจากภาคอื่นๆ และเน้นจังหวะมากกว่าท่วงทำนอง โดยมีลักษณะที่เด่นชัดของเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตีให้จังหวะเป็นสำคัญ ส่วนลีลาท่ารำจะมีความคล่องแคล่วว่องไว สนุกสนาน การแสดงพื้นเมืองภาคใต้มีทั้งแบบพื้นเมืองเดิม และแบบประยุกต์ที่ได้แนวความคิดมาแล้วพัฒนาขึ้นเป็นรูปแบบใหม่ หรือรับมาบางส่วนแล้วแต่งเติมเข้าไป ในส่วนการแสดงนาฏศิลป์ภาคใต้ที่ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ซึ่งถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมไทยพุทธ ได้แก่ การแสดงโนรา หนังตะลุง เพลงบอก เพลงนา ผู้เขียนขอเสนอในส่วนที่ค้นพบและมีหลักฐานของการแสดงนาฏศิลป์ที่เชื่อมโยงกับพุทธศาสนานั้นคือ โนราห์ หรือ มโนราห์ โนราห์หรือโนห์รา (เขียนเป็น มโนรา หรือ มโนราห์) เป็น

การเล่นพื้นเมืองที่สืบทอดกันมานาน และนิยมกันอย่างแพร่หลายในภาคใต้ โดยเป็นการเล่นที่มีทั้งการร้อง และการรำ มีทั้งแสดงเป็นเรื่องและแสดงตามคติความเชื่อที่เป็นพิธีกรรม มโนราห์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จัดตั้งขึ้นประมาณ 10 ปี โดยเริ่มจากปี พ.ศ. 2557 ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นำโดยพระครูอดุลวีราคม เจ้าอาวาส วัดชลธาราวาส ตำบลตันหยงมัส อำเภอกระแจะ จังหวัดนราธิวาส อยากรให้มีกิจกรรมเสริมหลังจากเลิกเรียน ซึ่งมีกิจกรรมเสริมในภาควิชาเรียน คือ วิชานาฏศิลป์ วัตถุประสงค์เพื่อเป็นการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี จึงได้จัดประชุมคณะกรรมการ เพื่อปรึกษาหารือในการเลือกวิชาเรียนให้กับนักเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ในที่ประชุมมีมติมีการแสดงพื้นบ้าน(รามโนราห์)เนื่องจากเล็งเห็นความสำคัญของการแสดงมโนราห์ เริ่มแรกเด็กที่สนใจเรียนจำนวน 8 คน โดยมีครูฝึก ชื่อนางยุพิม บัวแก้ว เป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญในการแสดงมโนราห์ มากกว่า 30 ปี ปัจจุบันมีนักเรียนที่มีความชำนาญในการแสดง จำนวน 16 คน เพื่อนำไปแสดงในงานต่างๆ นอกจากนี้การศิลปะการแสดงมโนราห์ยังเป็นที่ยินยอมของชาวภาคใต้โดยนำมาแสดงในเทศกาล ประเพณี และงานต่างๆ เช่น งานแต่งงาน งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ งานทอดผ้าป่าสามัคคี เป็นต้น และงานอวมงคล เช่น งานศพ นอกจากนี้โนราห์ที่ใช้แสดงเพื่อความบันเทิง (ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, ออนไลน์) ดังภาพที่แสดงในภาพที่ 4

ภาพที่ 4 การแสดงรามโนราห์

ที่มา : หนังสือวิพิธศนา,สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ (2542, 58)

บทสรุป

พระพุทธศาสนาถือเป็นศาสนาที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของชาวไทยทุกภูมิภาคมาเป็นเวลาหลายศตวรรษส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนคนไทยจากอดีต การดำเนินชีวิตและการดำรงชีวิตนับว่าเป็นเรื่องใหญ่เพราะจะต้องต่อสู้กับปัญหาน้อยใหญ่นานัปการ ทั้งปัญหาการครองชีวิต ปัญหาสังคม

เศรษฐกิจ การเมือง และปัญหาสุขภาพอนามัย ซึ่งแต่ละคนก็มีปัญหาที่แตกต่างกันไปคนละหลายปัญหาชีวิตควรเป็นอยู่อย่างมีความสุข เพราะมนุษย์โดยทั่วไปพากันแสวงหาความสุข ความสุขจึงเป็นเป้าหมายใหญ่ของชีวิต ความสุขมีทั้งสุขแบบโลก และสุขแบบธรรม สุขแบบโลกเป็นความสุขของชาวโลก หรือชาวบ้านซึ่งได้แก่พวกคฤหัสถ์ หรือฆราวาสจะพึงมีส่วนสุขแบบธรรมเป็นความสุขเกิดจากฉันทสมบัติ และภาวะที่ไม่มีกิเลส หรือปราศจากความทุกข์ทางใจ การดำเนินชีวิตชีวิตตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาส่งผลต่อการเกิดนาฏศิลป์ไทยในแขนงต่างๆ ขึ้นอยู่กับบริบทพื้นที่ต่างๆของภูมิภาคของประเทศไทย สำหรับการแสดงนาฏศิลป์ของไทยที่เชื่อมโยงมาจากพระพุทธศาสนาที่เห็นได้ในปัจจุบันที่ผู้เขียนนำเสนอไว้ในบทความฉบับนี้แยกออกไว้ในลักษณะการแบ่งไปตามภูมิภาคต่างๆของประเทศไทย ประกอบด้วย ภาคเหนือ ได้แก่การฟ้อนรำเทียนเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาตามทัศนะของชาวล้านนาไทย เป็นต้น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ การแสดงหมอลำกลอน ซึ่งใบกลอนลำนั้นจะพบเห็นบทกลอนลำที่กล่าวการบูชาสิ่งอยู่เหนือมนุษย์อยู่ในรูปของการไหว้ขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นของพุทธศาสนา อาทิ พระพุทธเจ้า พระอริยสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เป็นต้น ภาคกลาง ได้แก่ ลิเกชาตก เป็นศิลปะการแสดงดั้งเดิม แฝงสาระคำสอนทางศาสนา และภาคใต้ ได้แก่ มโนราห์ ซึ่งเป็นทั้งแสดงเป็นเรื่องราวและแสดงตามคติความเชื่อที่เป็นพิธีกรรม เช่น ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ นำโดยพระครูอดุลวิราม เจ้าอาวาส วัดชลธาราวาส ตำบลตันหยงมัส อำเภอรอยะ จังหวัดนราธิวาส เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กขวรรณ ปักกรีก. (2561). **ลิเกชาตกศิลปะการแสดงดั้งเดิม แฝงสาระคำสอนทางศาสนา**.สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2566 จาก <https://www.pptvhd36.com/news/74257>.
- นาฏศิลป์ไทย.(2556). **นาฏศิลป์ไทยสี่ภาค**. สืบค้นเมื่อ 4 พฤษภาคม 2566 จาก http://lovenattasinthai.blogspot.com/p/blog-page_44.html.
- ป.ปยุตโต. (2527). **พุทธศาสนากับชีวิตและสังคม**. สืบค้นเมื่อ 6 พฤษภาคม 2566 จาก <https://www.watnyanaves.net/en/book-full-text/315>.
- พระมหาพิพัฒพงศ์ ฐิตธมโม. (2563). **หลักพุทธธรรมกับการดำเนินชีวิตในยุคปัจจุบัน. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์**,7(2),325-334.
- ศราวุธ จันทระ และ อนุกุล วิจารณ์สุขสมบูรณ์.(2563). **นาฏกรรมกับพระพุทธศาสนาในล้านนา.วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**,7(2),16-32.
- ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. (2566). **มโนราห์ ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ (วัดชลธาราวาส)**. สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2566 จาก https://narathiwat.m-culture.go.th/th/db_100_narathiwat_11/205083?embed=true.

หมอลำลิวัลย์. (2556). กลอนลำไหว้ครูทางสั้น+เดินดง: หมอลำลิวัลย์. สืบค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2566
จาก <https://th-th.facebook.com/klonlum/posts/470201223064078/>.
sanook.com. (2560). คีล 5 มีอะไรบ้าง ทำไมจึงต้องรักษาคีล 5 ประโยชน์ของการรักษาคีล. สืบค้นเมื่อ
20 มิถุนายน 2566 จาก <https://www.sanook.com/horoscope/98197/>.